

Praktična slovensko - nemška gramatika.

(Dalje.)

XI.

Raznolični goli stavki.

Kako je to, da so stavki raznolični?

Stavki so raznolični, ker z njimi raznoličnega kaj pripovedujemo.

Prijatelj me vabi, da naj prihodnji teden pridem k njemu. Pritrdim mu, ter pravim: Bodem prišel.

Pri slovesu me praša: Ali boš prišel v štirinajstih dneh?

Odgovorim mu: Ne bodem prišel. Tukaj sem odnikal.

Stavek, s katerim sem to povedal, imenuje se nikavni stavek.

Judje so prašali našega zveličarja: „Ali se sme cesarju davek dajati?“

Stavek, s katerim se kaj vpraša, imenuje se prašavni stavek.

Imamo že toraj troje različnih stavkov.

Ali je pa vse jedno, v katerem redu postavljajo se besede v stavkih?

Nikakor ne, in tudi ne more biti.

Premenovaje besedni red v stavku premenujemo tako rekoč bistvo, ker tisto besedo, katero hočemo posebno povzdigniti, stavimo v začetku stavka. Govorili smo že od tega l. t. stran 85. pri podučevanju v branji.

Na prvo mesto v stavku Slovence rad postavlja časovnik ali časovnikov priložaj, kajti časovnik ima v slovenskem poseben povdarek. p.: Jaz sem ga svaril = svaril sem ga. Ne-naglašene besede ali pritikline, kakor pomagaven časovnik: sem, si, je, sva, sve, sta, ste, smo, ste, so, bi; in zaimena me, te, se, mi, ti, si, ga, mu, je, jo, jih, jim, je, nas, vas, nam, vam, se ne stavijo v slovenskem na prvo mesto, razun

1. kadar časovnik biti ni pomagaven časovnik in ima toraj naglas: Je Bog. So pa te reči tako važne . . .

2. V vprašanjih in odgovorih. Je li res? Je. Bi — li šel? Bi.

3. Zaimena pa samo, kadar so naglašene, pa nimajo dalje oblike. Te so: nas, vas, nam, vam.

(„Novice“ l. l. v listu 10. št. 74.) Vprašavni stavki se začnajo v slovenskem vselej z vprašavno besedico „ali“ včasih

pa z drugimi vprašavnimi besedami: kdo, kaj i. dr. Vprašavna besedica li se pa stavlja za kakšno drugo besedo. p.: Si li prišel o pravem času?

V vprašavnih stavkih se stavlja časovnik na prvo mesto, ker v takšnih stavkih praša, ali se djanje spolnuje; časovniki so pa ravno besede, s katerimi naznanujemo djanje.

Nemški besedni red poodičan je v mnogo zgledih. pod c. A. namreč: Vaje nemško-slovenske imajo za vse vodila primerne izgleda.

Opombe povedo, kako se v nemškem rabi in stavlja zanikavna besedica: nicht in kein. Časovniki: können, dürfen, mögen, müssen, sollen, wollen so pomagavni časovniki, ali ne pomagajo izraževati časovnike v prešlem in prihodnjem času, temuč le povedo ali je djanje mogoče: können, dürfen, mögen ali pa de se mora zgoditi: müssen, sollen, wollen. So tedaj ti časovniki nepopolni časovniki, ki želé še družega časovnika, da se djanje pové: Ich kann. Was? Ich kann arbeiten. Das Kind muss. Was? Das Kind muss, soll den Aeltern willigen Gehorsam leisten.

Drugega pojasnila tukaj menda treba ni, ker obilne vaje slovensko-nemške tudi to reč pojasnujejo. Pri branji pa naj učenik večkrat otroke napeljuje, da delajo vprašavne stavke iz pripovedovavnih, zanikavne iz terdivnih, da se otrokom v kri in meso priraste, kajti, kolikor bolj razumevali bodo posamezne stavke, toliko bolj razumevali bodo cele berilne vaje in spise.

(Dalje prih.)

Pomenki

o

slovenskem pisanji.

xxx.

U. Mimo se bere tukaj, drugod pa tudi memo, mem.

T. Že Metelko ima to trojno pisavo zaporedoma: mimo, mémo, mem, in pové tudi, zakaj se piše i v mimo; ker se izpeljuje iz korenike *mi-* v minem, miniti ali minuti (*praeterire*, *mimo praeter*).